

SAVSAD
Savunma ve Savaş Araştırmaları
Dergisi
The Journal of Defence and War
Studies

Harun BARUTOĞLU

Millî Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu
Dekanlığı, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye.

National Defence University, Turkish Military
Academy, Department of History, Ankara,
Türkiye.

Geliş Tarihi/Received 25.04.2025

Kabul Tarihi/Accepted 02.07.2025

Yayın Tarihi/Publication 31.12.2025

Date

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Harun BARUTOĞLU

E-mail: harun.barutoglu@msu.edu.tr

Atıf/Citation: Barutoğlu, H. (2025). XVIII. Yüzyılda doğu serhaddinde bir osmanlı garnizonunun teşkili: Hotin Kalesi, *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 35(2), 141-164.

Content of this journal is licensed under a Creative
Commons Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives 4.0 International License.

Araştırma Makalesi
Research Article

DOI: 10.54078/savsad.1684196

XVIII. Yüzyılda Doğu Avrupa Serhaddinde Bir Osmanlı Garnizonunun Teşkili: Hotin Kalesi

The Organization of an Ottoman Garrison on the Eastern European Border in the 18th Century: Khotyn Fortress

ÖZ

İlk Osmanlı-Rus antlaşması olan Bahçesaray Antlaşması'ndan (1681) itibaren Ruslarla imzalanan tüm antlaşmalarda üzerinde ısrarla durulan konulardan birisi taraflarca bölgede yeni bir kalenin inşa edilmemesiydi. Yeni bir kalenin inşası kısıtlandığı gibi var olan ve kendilerine tehdit oluşturabileceğini düşündükleri kalelerin yıkılması hususu da taraflarca sıklıkla gündeme getirilmekteydi. İstanbul Antlaşması ile Azak Kalesi'nin Ruslara teslim edilmesi İstanbul ve Karadeniz'in emniyetini tehlikeye attı. Bu şartlarda var olan kalelerin önemi daha da artmaktaydı. Osmanlı Devleti bir yandan maliyet ve zaman kısıtlaması bir yandan da bağlayıcı anlaşmalar gereği yeni bir kale inşa edemeyeceğine göre çözümü kendi içinde bulmalıydı. Nitekim öyle de oldu. Boğdan Voyvodası'nın idaresinde olan Hotin Kalesi bulunduğu konum itibarıyla Rusya'dan gelebilecek tehditlere karşı önemli bir direnek noktası olmak üzere 1713 senesinde Osmanlı topraklarına ilhak edildi. Osmanlı idaresine alındığında küçük bir kale görünümünde olan Hotin Kalesi yapılan eklemelerle daha müstahkem bir yapıya kavuşmasının yanı sıra güçlü bir garnizon ve ateş gücü ile de desteklenmişti. Bu cümleden olarak çalışmada 1713-1714 senelerinde Hotin Kalesi'nin Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesine yönelik seferberlik faaliyetleri ile garnizonunun teşkili ve Osmanlı savunma stratejisindeki askerî kıymeti değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hotin Kalesi, Osmanlı Devleti, Rusya, Hotin Garnizonu, Seferberlik faaliyetleri.

JEL Kodları: Z00

ABSTRACT

Since the first Ottoman-Russian treaty, the Treaty of Bakhchisaray (1681), one of the issues insisted on in all treaties signed with the Russians was that no new fortress should be built in the region. While the construction of a new fortress was restricted, the parties also frequently brought up the issue of demolishing existing fortresses that they thought could pose a threat to them. The surrender of the Azak Fortress to the Russians with the İstanbul Treaty jeopardized the security of İstanbul and the Black Sea. Under these conditions, the importance of the existing fortresses increased even more. Since the Ottoman State could not build a new fortress due to cost and time constraints on the one hand and binding agreements on the other, it had to find a solution within itself. And indeed, that is what happened; Khotyn Fortress, which was under the administration of the Moldavian Voivode, was annexed to Ottoman territory in 1713 in order to be an important point of resistance against threats that could come from Russia due to its location. Khotyn Fortress, which had the appearance of a small fortress when it was taken under Ottoman rule, became more fortified with the additions made, and was also supported by a strong garrison and firepower. In this context, the study will evaluate the mobilization activities aimed at transforming Khotyn Fortress into an Ottoman garrison in 1713-1714, the organization of its garrison, and its military value in the Ottoman defense strategy.

Keywords: Khotyn Fortress, Ottoman Empire, Russia, Khotyn Garrison, Mobilization activities

JEL Codes: Z00

Giriş

Doğudan batıya doğru Dinyeper, Dinyester, Prut ve Tuna nehirlerinin arasında kalan geniş coğrafya Osmanlı Devleti ile Rusya arasında önemli bir hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur (Yeşil, 2021, s. 101). Rusya'nın Balkanlara doğru ilerleyişi esnasında Tuna'dan önceki Osmanlı savunma hattının kurulu olduğu Dinyester Nehri, Hotin ve Bender kaleleri tarafından korunmaktaydı. Lehistan sınırında ve Dinyester nehrinin sağ kıyısında yer alan Hotin Kalesi¹, Osmanlılar tarafından serhadd-i İslamiyye, sugûr-u İslamiyye ve sedd-i sedîd-i İslamiyye olarak ifade edilmişti (BOA., A.DVN.MHM.d., n. 120, h. 63, s. 23; BOA. C.AS., 914/39469; 116/5231; BOA., D.BKL.d., 32496). Bu ifadeler Osmanlılar ile dârü'l-harb arasında bir set oluşturan Hotin Kalesi'nin İslam'ın koruyucusu kimliğine vurgu yapıyordu. Hotin Kalesi için kullanılan intihâ-yı serhadd-i mânsure ve serhadd-i cedîd ifadeleri ise Osmanlıların yeni tayin ettiği hududun ilanından başka bir şey değildi (BOA.

¹ Osmanlı arşiv vesikalarında Hotin Kalesi "...Leh vilayetinin hududuna ziyade karib mahalde ve nehr-i Turla'nın sahilinde vakia olan" ifadeleri ile tanımlanmıştır (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 63, s. 23).

A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 157, s. 47; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 125, h. 52, s. 14).

1683 yılında Viyana Seferi ile başlayan ve 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ile son bulan süreç Osmanlı tarihinde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti hem ciddi bir toprak kaybına hem de itibar kaybına uğradı. 1700 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşması'na kadar kendisine "Moskov Prensi" olarak hitap edilen Rus Çarı'nın "Çarlık" unvanının resmen tanınması Osmanlı-Rus ilişkilerinde başlayacak yeni dönemin önceki dönemden daha farklı olacağını göstermesi bakımından önemlidir (Savaş, 2007, s. 30). Bir yanda fetih dönemi kapanan bir Osmanlı, öbür yanda imparatorluk yolunda hızlı adımlar atan bir Rusya vardı (Aydın, 2017, s. 14). İstanbul Antlaşması ile Osmanlılardan Azak Kalesi'ni alan Rusya, Azak Denizi'ne inmekle kalmamış, devlet olarak ortaya çıktığı tarihten itibaren Karadeniz'e ulaşma hedefine bir adım daha yaklaşmıştı. I. Petro'nun Rus tahtına geçmesiyle birlikte bilhassa ticaret yapabilmek, ticari ağını büyütebilmek adına, büyük limanların ele geçirilmesiyle sıcak denizlere inilmesinin zaruri olduğunu anlamıştı (Topsakal, 2022, s. 54). Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması ile yalnızca Kamanıçe Kalesi'ni değil hâkimiyeti altında tuttuğu tüm Ukrayna'yı da kaybetti. Bu suretle Boğdan'dan Kırım'a kadar kendine bağlı devletlerden oluşan bir zincirin en uç halkasında yer almakta olan vasal bir Ukrayna yaratarak Rusların güneye yayılma gayretlerini engelleme stratejisi çöktü (Bartl, 1998, s. 329). Geniş toprak parçalarının elden çıkmasının Osmanlı hazinesini maddi açıdan uğrattığı kaybın yanı sıra 1663 yılında Uyvar'ın fethinden itibaren aşama aşama inşa ve tahkim edilen serhaddin çökmesi de ciddi bir askerî zafiyet doğurdu (Gezer, 2020, s. 13). Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın ifadesiyle Moskov'un sulhe aykırı hareketleri sebebiyle gerek Devlet-i Aliyye'de ve gerek Kırım serhadlerinde emniyet kalmadığı gibi İstanbul halkının bile huzuru kaçmıştı. Osmanlı Devleti bu zafiyetin üstesinden gelebilmek için kuzeyde Rusya ve Lehistan, güneyde Venedik ve batıda Habsburg serhaddinde yeni savunma hatları oluşturmak için harekete geçti (Gezer, 2020, s. 13). İşte bu noktada Hotin Kalesi Osmanlı Devleti'nin kuzeyde oluşturmak istediği savunma hattında hem Lehistan hem de Rusya'ya karşı konumlandırıldı. Bu amaçla Hotin Osmanlı topraklarına ilhak edildi, yeniden inşa ve onarım faaliyetleri ile müstahkem bir hâle getirildi ve güçlü bir garnizonla önemli bir direnek noktasına dönüştürüldü. Bununla birlikte Lehistan sınırında bulunan ve esasen zayıflamış olan bu devletten ziyade genişlemekte olan Rusya'ya karşı oluşturulan emniyet kuşağının içinde önemli bir konuma sahip olan Eflak ve Boğdan voyvodalıklarının Ruslara meyletmelerini engellemek için dengeli bir siyaset izlendi.

Osmanlı Serhad Savunmasında Hotin Kalesi'nin Stratejik Önemi

XVIII. yüzyıl muharebeleri, seyyar ordugâhlarda kalan ve ikmal maddelerini çoğunlukla yanında taşıyan birliklerin, manevralarla hasımını muharebe meydanını terk etmeye zorladığı pozisyon muharebeleri idi. XVIII. yüzyılda Osmanlı-Rus

birlikleri arasında Hotin Kalesi civarında cereyan eden muharebeler bu tanımlamaya uyar. Ruslar bu yüzyılda Osmanlı topraklarına doğru ilerlerken arkalarında bırakacakları bir garnizonun yaratacağı tehditleri ortadan kaldırmak amacıyla Hotin'deki Osmanlı birliklerini buldukları alanı terk etmeye zorladı. Bu yüzyılda Hotin Kalesi'nin kaderini tayin eden muharebeler kale dışında gerçekleşti. Bu muharebelerin kaybedilmesi ile Osmanlı birlikleri kaleye kapanıp pasif savunma yapmak yerine ikinci savunma mevzilerine çekildi.

Hotin'in Osmanlı idaresine alınması ve Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi, Kamanıçe Kalesi'nin kaybı ile gerileyen Osmanlı savunma hattının tekrar eski konumuna ulaştırılması düşüncesinin bir sonucuydu. Nitekim arşiv vesikalarında Hotin Kalesini tanımlarken kullanılan "*Hotin Kâlâsı mukabilinde vâki Kamanıçe misallü bir kâlâ olup*" ifadesi Osmanlı karar vericilerinin zihin dünyasını yansıtmış bakımından önemlidir (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 109, s. 37). Kamanıçe Kalesi'nin kaybedilmesi ile Kili, Akkerman ve Yanıkhisar gibi farklı kalelere dağılan kale garnizonunun Hotin'de yeniden bir araya toplanması da dikkate değerdir. Hotin Kalesi, kuzey-güney istikametinde icra edilecek bir taarruzi harekâta, ilk savunma mevzii olan Kamanıçe Kalesi'nin kaybindan sonra, Dinyester Nehri'nin engellik vasfından istifade ile tesis edilecek ikinci savunma mevzii üzerindedir. Bu özelliğiyle Osmanlı topraklarına kuzeyden gelebilecek bir tehdit karşısında kalkan vazifesi görür. Kalede direnek noktası tesis edilerek Dinyester Nehri gerisinde yapılacak savunmaya büyük katkı sağlanır. Dinyester Nehri gerek derinlik gerekse genişliğiyle engel niteliğindedir. Nehrin muharip, özellikle de muharebe destek ve muharebe hizmet destek birlikleri tarafından geçilebilmesi için üzerine köprü kurulması gerekir. Dinyester Nehri'nin hemen kıyısında yer alan Hotin Kalesi de dahil olmak üzere diğer kalelerde konuşlu muharip unsurlar ve toplar, nehir üzerinde köprü inşasını zorlaştırır. Bu husus, savunan için avantajlı, taarruz eden içinse dezavantajlı durum yaratır.

Kale ele geçirilmeden veya kaledeki birlikler tecrit edilmeden kuzey-güney veya tersi istikamette yapılacak bir taarruzi harekâta ilerlemeye devam eden birliklerin gerisini, ikmal yollarını ve tesislerini tehdit eder. Kalenin taarruz eden kuvvet tarafından tecrit edilmesi hâlinde tecrit için ayrılacak kuvvetler taarruz harekâtına katılamayacağından dolayı taarruzi harekât için ilave kuvvet ihtiyacı ortaya çıkar. Bu husus, taarruz eden tarafın aleyhine savunan tarafın ise lehine bir durum oluşturur. Ayrıca Hotin güney-kuzey istikametinde icra edilecek Osmanlı ileri harekâtı için ileri lojistik üs konumundadır. Taarruzi harekât için gerekli olan ikmal maddeleri depolanarak harekâtın lojistik desteğinin sağlanmasına katkı sağlar. Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Hotin Kalesi'nin Osmanlı idaresine alınması ile Bâbiâli'nin "*ol mahalle cem' olan asker ve silah ile düşmen-î bi-dîne gûşmal virup hâzır baş olmuş*" bir ileri karakol oluşturma isteğini destekler (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2018, s. 974).

Hotin Kalesi'nin Osmanlı İdaresine Alınması

Rusların Prut Antlaşmasını uygulama noktasında ağırdan alması Osmanlıları kazanımlarını koruma adına 1711 senesinin Aralık ayında yeni bir Moskov seferine çıkmaya sevk etti (BOA., A.DVN.MHM.d., n. 119, h. 347, s. 26). Osmanlıların sefer hazırlıklarına başlaması Rusları tedirgin etti. Azak Kalesi Osmanlılara iade edildi ve bunun üzerine sefer kararından vazgeçildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 635, s. 129). Azak Kalesi'nin Osmanlılara teslimi ile bir süreliğine normalleşen Osmanlı-Rus ilişkileri, Lehistan'daki Rus varlığının sonlandırılmaması ve İsveç kralının ülkesine dönüşüne müdahale edilmesi sebebi ile yerini yeniden gerginliğe bıraktı. Bunun üzerine Osmanlılar 1712 senesinin Aralık ayında Moskov seferi için yeniden hazırlığa başladı (BOA., A.DVN.MHM.d., n. 120, h. 1129, s. 279). Rusya'nın bilhassa Lehistan topraklarına yayılması ve sistematik olarak hudut boyuna yerleşmesi Osmanlıların sefer kararı almasında etkili olmuştu. Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa şu sözlerle içlerinde Hotin'in de bulunduğu bir dizi kale ve palankanın Ruslar tarafından ele geçirilip tahkim edildiğini dile getirir:

Ukrayna memleketinde olan cümle kal'a ve palankalara dahi Moskov askeri koyup ve Bender'e sekiz sâ'at mesâfe Daşkapu ve Nehr-i Turla'nın taşra tarafını ve Boğdan voyvodalarının makarrı olan Yaş Kasabası'nın mukabilinde vaki' İstlin nâm Kal'ası'nı ve Hotin Kal'ası'nı ve andan Macar palankasına gelince ol havâfleri bi'l cümle hılâf-ı sulh ü salâh zabt eyleyüp .... (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, s. 905)

Seferberlik emri alan beylere gönderilen hükümlerde geçen *"iş bu sene-i mübarekede mühim olan sefer-i zafer rehberim için"* ifadesinden meselenin basit bir tamir ve inşa faaliyeti olmaktan öte Osmanlıların bölgede kati olarak yerleşmesini sağlayacak adımların atılması olduğu anlaşılmaktadır (BOA., A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1852, s. 439). Hotin Kalesi'nin Osmanlı topraklarına ilhakı ile oluşan yeni durumun tespiti ve Leh sınırına nizam verilmesi, en önemlisi de bu durumun tüm taraflar tarafından kabul edilmesinin sağlanması amaçlanmaktaydı. Arşiv vesikalarında geçen *"Moskov keferesi ile müsahaha ahvali sunulmuştur"* ifadesi ile bu aşamada Ruslarla belirli konularda anlaşmazlıklar olmakla birlikte sulh görüşmelerinin de sürdüğü anlaşılır (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1867, ss. 440-441). Nitekim İstanbul ile Rusya arasında gidip gelen delegelerin varlığı bu iddiamızı doğrular niteliktedir (BOA., C.HR., 183/9140). Bu cümleden olarak Osmanlılar diplomatik görüşmelerde Rusları baskı altında tutmak maksadıyla caydırıcı bir güç olarak ordusunu Rus topraklarına olabildiğince yakın bir noktada konuşlandırmayı tercih etmişti. Ruslarla anlaşma sağlanırsa seferber edilen kuvvetler Hotin Kalesi'nin Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi maksadıyla kullanılacaktı. Rusların Azak Kalesi'ni Osmanlılara iade etmesi ile iki devlet arasındaki gerginlik kısa süreli de olsa son buldu ve seferber edilen kuvvetlerin ileri toplanma bölgesi "serhad umuruna"

nizam vermek üzere Hotin olarak belirlendi.

Hotin Kalesi'nin Osmanlı topraklarına ilhakını takiben Mayıs 1713 itibariyle kalenin eksiklerinin gözden geçirilerek tespit edilmesi ve bu eksiklerin giderilmesi amacıyla daha önce büyük mîrâhurluk görevi de icra etmiş olan Ahmed Efendi nazır olarak, yine daha önce şehremini² görevini icra etmiş olan Ebubekir Efendi de bina emini olarak tayin edilmişti (BOA., A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1697, s. 417; BOA., D.BKL.d., 32338). Hotin Kalesi'nin tamiri ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni birimlerin inşası, hendeklerin kazılması ve temizlenmesi için Serasker Vezir Halil Paşa ile birlikte Anadolu ve Rumeli eyalet askerleri görevlendirilerek kapsamlı bir seferberlik başlatıldı.³ Orta çağ kalesi özelliklerine sahip olan Hotin'in gelişen ateş gücüne karşı dönemin askerî standartlarına uygun hale getirilmeye çalışıldığı aşikârdı. Fakat modern kalelerin inşası için sadece kaynak, insan ve imkân değil, aynı zamanda çok geniş zamana da ihtiyaç vardı (Murphey, 2007, s. 40).

Serasker Vezir Halil Paşa Anadolu'dan seferber edilen asker ile Edirne'de toplanacak ve buradan hareket edecekti. Rumeli askeri için ilk toplanma bölgesi İsakçı, ardından da Bender olarak belirlendi. Yapılan görevlendirmeler sadece eyalet askeri ile sınırlı kalmamış, Halil Paşa'ya katılmak üzere 1500 nefer cebeciye, 200 neferi Edirne'den, 1000 neferi İstanbul'dan olmak üzere toplamda 1200 nefer topçuya ve 400 nefer top arabacıya sefer emri verilmişti (BOA., A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1829, 1830, 1831, s. 427; h. 1905, s. 450). Edirne'den hareket edecek topçular iki şâhî topu ile havanlarını beraberinde götürecekti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1906, s. 450). Otuz şâhî topunu mühimmatı ile birlikte taşımak üzere 515 top çeken bargirin koşum takımlarıyla hazırlanarak İstanbul'dan toplanma bölgesi tayin edilen Edirne'ye sevk edilmesi de top arabacıbaşının sorumluluğundaydı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1805, s. 422; h. 1907, s. 450). Sefer emri alan askerlerin çoğunluğunun topçulardan seçilmesi ve şahî topu sevkıyatı ile kaledeki ateş gücünün arttırılması amaçlanmaktaydı. Hepsine birden "bölükat-ı erbaa" da denilen ulûfeciyan-ı yemin

² Şehremininin başlıca görevleri saraya ve kamuya ait binaların onarım ve inşâ işleri için gerekli olan malzemeyi sağlamak, inşaatlara nezaret etmek, işçi ücretlerini ödemek ve bunlarla ilgili hesap tutmak olarak sıralanabilir. Hotin Kalesi'nin yeniden inşâ ve tamiri süresince bina emini olarak daha önce şehremini olarak görev yapan bir kişinin tayin edilmesi şüphesiz tecrübelerden istifade etmeyi amaçlayan bir adımdı (ayrıntılı bilgi için bkz. Akyıldız, 2010, s. 459.; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 112, s. 38.).

³ Bu kapsamda Rumeli eyaletinden Avlonya, Tırhala, Köstendil, Ohri, Dukakin, İlbasan, Alacahisar, Prizren, Kırkkilise, Vize ve Üsküp sancaklarına, Anadolu eyaletinden İçil, Teke, Alaiye, Hüdavendigâr, Akşehir, Aksaray, Karahisar-ı Sahib, Saruhan, Sultanönü, Kengri, Ankara, Kocaeli, Karesi, Kırşehir, Yenişehir, Beyşehir ve Kayseri sancakları ile Diyarbakır, Adana, Karaman, Sivas, Halep eyaletinin alaybeylerine ve Özi ile Bosna beylerbeyine sefer emri gönderilmişti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1927, 1834, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1902, 1903, ss. 439, 440, 441, 449, 454; AE.SAMD.III. – 153/15044).

(sağ ulufeciler), ulûfeciyân-ı yesâr (sol ulufeciler), gurebâ-yı yemîn (sağ garipler) ve gurebâ-yı yesârdan (sol garipler) oluşan kapıkulu süvarileri de Hotin'in Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi sürecinde rol almıştı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1942, 1943, 1944 s. 456). Sipah ve silâhdarların İstanbul'da kışları olmayıp çoğunlukla bu şehre yakın yerlerde, öteki süvari bölükleri ise Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde otururlardı (Özcan, 1989, 531). Bu husus kapıkulu süvarilerinin sefer zamanında ocaklarına katılma ve müteakiben intikale başlama süreçlerini oldukça uzatmaktaydı. Neferatın ocaklarına katılmasına ve toplanma bölgesi olan Edirne'ye intikallerinin acilen başlatılmasına yönelik ısrarlı emirler bu hususu gözler önüne sermektedir.

Moskov seferine serasker olarak tayin edilen Rumeli Beylerbeyi Vezir Abdi Paşa, Rusların iki devlet arasındaki antlaşma şartlarına uymayı taahhüt etmesi ile Hotin'e yönlendirilen Osmanlı kuvvetlerinin başına serasker olarak tayin edildi. Hâlihazırda Hotin seraskeri olan vezir Halil Paşa da Belgrad muhafazası ile görevlendirildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1897, 1900, ss. 448-449). Abdi Paşa'ya Anadolu ve Mısır askerinin Hotin'de hazır bulunduğu, kendisinin de kapıkulları, Eflak ve Boğdan askeri ile bir an önce Hotin'e intikal etmesi gerektiği bildirildi. Kırım Hanı Kaplan Giray Han da Tatar askeri ile birlikte Hotin'e intikal etmek üzere sefer emir aldı⁴. Abdi Paşa ile Kaplan Giray Han haberleşip 3 Ağustos 1713 tarihinde eş zamanlı olarak Hotin'e intikale başlayacak ve bilhassa serhad meselelerinin halledilmesi gibi önemli hususlarda ittifak halinde çalışarak Hotin Kalesi'nin müstahkem bir Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesine gayret edeceklerdi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 2032, s. 462; h. 1895, s. 447; h. 1983 s. 466; BOA. ADVNS.NMH.d, n. 6-180, s. 288).

Rusya ile anlaşmaya varılması seferber edilen kuvvetleri rehavete sevk etmiş olmalı ki bu bahane ile yavaş hareket eden beylerin *"inat ile ayak sürmeyüp"* bir an önce kendilerine belirtilen toplanma bölgelerine gelmelerini sağlamak için merkezden artan sıklıkla uyarılarda bulunulmuş, şiddetli cezalarla karşılaşacakları, alaybeyliklerini ve dirliklerini kaybedecekleri kendilerine hatırlatılmıştı (BOA. C.AS., 942/18417). Merkezden seferber edilen kapıkullarının tüm uyarılara rağmen henüz İstanbul'dan hareket etmemiş olması bir yana, Hotin'in Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi sürecini yöneten serasker Abdi Paşa'nın dahi yollarda oyalanmaması hususunda uyarılması orduyu toplayıp harekete geçirmenin ne kadar meşakkatli bir iş olduğu gerçekliğini ortaya koyar (BOA, C.AS., 1095/48332). Nitekim Anadolu eyaletinden sefer emri alan kuvvetlerin Edirne sahrasına kadar yaptığı intikal dikkate alınmayıp Edirne hareket noktası olarak kabul edildiğinde bile önlerinde kat etmeleri gereken 1000 kilometreden uzun bir yol bulunmaktaydı.

⁴ "Kırım hanı olan Kaplan Giray Han dame ikbalehu dahi müstevfi askeri Tatar adû-şikâr ile Hotin canibine varıp" ifadesiyle düşman kovan asker olarak nitelendirilen ve Osmanlı askerî harekâtının vazgeçilmez bir parçası olan Kırım Tatarları da göreve çağrılmış oldu (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1953, s. 459).

Edirne'den alayları ile hareket eden beylerin Bender'de bulunan Abdi Paşa'ya katılmak için yolda geçirecekleri süre on beş gün olarak hesaplanmıştı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1970, s. 462). Her şey planlandığı gibi giderse 3 Ağustos 1713'te Abdi Paşa Bender'de toplanan kuvvetlerle Hotin'e hareket edecekti. Bu sürenin Osmanlı karar vericileri tarafından teorikte olması istenen olduğunu fakat pratikte gerçekleşmesinin pek de mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Nitekim belirlenen on beş günlük süre aşılmasına ve ağustos ayının sonlarına gelmesine rağmen seferber edilen kuvvetlerin önemli bir kısmının toplanma bölgesine ulaşamadığı anlaşılmaktadır.⁵

Abdi Paşa ve Kırım Hanı Kaplan Giray emrindeki asker ile Eylül ayının başlarında Hotin'e ulaşmış olmalı ki merkezden ısrarla bir an önce görev yerlerine ulaşmalarına dair gönderilen emirler yerine burada yapacakları görevlerde kendilerini teşvik etmek üzere bir de hilat gönderilmişti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 48, s. 18; BOA. ADVNS.NMH.d, n. 6-187, ss. 295-296). 20 Eylül 1713 tarihinde serasker Abdi Paşa "*Elhamdülillâhi Te'âla Hotin Kal'ası'nın tekmîli müyesser olup*" diye haber gönderip kendisine verilen görevi yerine getirdiğini Bâbîâli'ye arz etti (Göynüklü Ahmed Efendi, 2019, s. 144). Bu görev Hotin Kalesi'nin Osmanlı kuvvetleri tarafından sorunsuz olarak teslim alınması ve birliklerin konuşlanması idi. Seferber edilen kuvvetlerin toplanma bölgesine ulaşması yaklaşık üç aylık bir süreye mal oldu. Hotin Kalesi'nin Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi ile Osmanlı – Lehistan sınırının değişen şartlara göre yeniden tayini hususunda yapılacak çalışmalar için yaklaşan kış ayları öncesinde çok da uzun bir zaman kalmamıştı. Bu husustaki kaygılar Osmanlı arşiv vesikalarına da yansımıştır. Hotin'e ulaşan Abdi Paşa'dan kış gelmeden kalenin bina ve tamiri ile hendeklerinin temizlenmesi ve yeniden kazılması hususunda acele etmesi istenmekteydi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 59, s. 22). İki aylık süreçte kalenin eksikleri tespit edilerek hendekleri temizlenmiş ve yeniden kazılmıştı. Bununla birlikte garnizonda ihtiyaç duyulan asker sayısı ve sınıflarının belirlenmesi, seferber edilen kuvvetlerle bölgeye taşınan ateşli silahların konuşlandırılması gibi çalışmalarda bulunuldu. Hotin Kalesi'nin tamiri ve yeniden inşası ile Osmanlı-Lehistan sınırına nizam verilmesi işi için büyük çoğunluğunu eyalet askerlerinin oluşturduğu ve kapıkulları ile desteklenen bir orduyla birlikte vezir rütbesinde bir seraskerin tayin edilmesi kaleye atfedilen önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Geniş kapsamlı bu hazırlıkların iki amaca hizmet etmesi bekleniyordu. Birincisi ve en önemlisi Prut Savaşı'nın ardından imzalanan antlaşmanın uygulanması noktasında Rusya'yı baskı altında tutmak ve Osmanlı kazanımlarını korumaktı. İkincisi ise Hotin'i Ruslara karşı yeni bir direnek noktasına dönüştürürken karşı taraftan gelebilecek her türlü tacize anında cevap vermek olarak açıklanabilir.

⁵ (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1968, 1969, s. 462). Arşiv vesikasında geçen "*Anadolu ve Rumeli caniblerinden memur olup henüz yanına erişmeyen tevâbi asker dahi*" ifadesinden 21 Ağustos tarihinde dahi seferber edilen kuvvetlerin tamamının toplanma bölgesinde hazır bulunmadığı anlaşılmaktadır (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 21, s. 11.).

Hotin'e yönlendirilen kuvvetlerin büyük bir kısmı kış aylarının yaklaşması ile Ekim ayı sonlarında terhis edildi. Yarım kalan inşa ve tamir faaliyetleri kale garnizonunda yapılan görevlendirmelerle bir sonraki seferberlik dönemine kadar eldeki imkânlarla devam ettirilecekti. Kırkkilise ve Vize sancakları Hotin'de kışlayacak, Bender muhafazası ile görevlendirilen ve bu kalede konuşlanan Silistre, Niğbolu ve Çirmen sancakları askeri de Hotin'e intikal edecek ve kale muhafazasında bulunacaktı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 116, s. 39). Fakat kış tertiplenmesi için yapılan görevlendirmenin üzerinden altı ay geçmesine rağmen hâlâ Hotin'de mevcut bulunmayan eyalet askerleri vardı⁶ ve bunların bir an önce görev yerlerine getirilerek muhafaza hizmetinde bulunmalarının temin edilmesi istenmekteydi. Hotin Kalesi'nin muhafaza ve tamiri için sefer emri almasına rağmen görev yerinde bulunmayan, firar eden veya hizmet yerini terk edenlerin cezalandırılması ve tımarlarının kendilerinden alınarak yeni sahiplerine tevcih edilmesi Abdi Paşa'nın sorumluluğundaydı (BOA. AE.SAMD.III., 201/19466; BOA, C.TZ. 165/8216). Paşa sefer sonrasında Hotin muhafazası ile görevlendirilmesine rağmen yerlerinde bulunmayanlardan boşalan tımarları yeni sahiplerine tevcih etti (BOA, İE.AS., 62/5631).

1714 Senesi Seferberlik Faaliyetleri

Prut Savaşı kazanımlarını korumak ve Ruslar tarafından anlaşma şartlarının yerine getirilmesini temin etmek amacıyla 1713 senesinde çıkılan Moskov Seferi için seferber edilen Osmanlı askerinin bir kısmı Azak Kalesi'nin iadesiyle Hotin'e konuşlandırılmıştı. Serhadde teşkil ettiği garnizonun henüz ilk sınavına hazır olmadığını değerlendiren Bâbiâli dikkatlerin Hotin üzerinde toplanmasını istemiyordu. Bu cümleden olarak Rusya ve Lehistan'la sulhu bozacak davranışlardan olabildiğince kaçınılmaya çalışıldı. Hotin muhafazasında bulunan neferlerin bir kısmının Tatar askerlerine uyararak Lehistan ve Rusya'ya uzanan akınlarda bulunması ve reayaları ile hayvanlarına zarar vermesi bu gerekçelerle şiddetle uyarıldı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 123, h. 57). Hotin muhafızından kalede bulunan kapıkulu ve yerli kulu neferini kontrol atında tutması ve emirlerin hilafına harekete cesaret edenlere haddini bildirmesi istendi.

Abdi Paşa kalenin yarım kalan tamir ve inşa çalışmalarının tamamlanarak müstahkem bir hale dönüştürülmesi hususunda geçen seneki gibi vakit kaybetmek istemiyordu. Onun ve Kırım Hanı Kaplan Giray'ın talepleri doğrultusunda 1714 senesi Şubat ayında yeni ve daha kapsamlı bir seferberlik faaliyeti başlatıldı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 582, s. 151). Rumeli Beylerbeyi Mustafa Paşa seferber

⁶ 21 Ekim 1713 tarihinde Bender'den hareket etmek üzere emir almalarına rağmen Abdi Paşa tarafından yapılan yoklamada Silistre sancağından 36, Niğbolu sancağından 40, Çirmen sancağından 12, Vize sancağından 2 ve Kırkkilise sancağından bir neferin Hotin'de muhafaza görevinde bulunmadıkları tespit edildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 535, s. 140.).

edilen Rumeli askerinin emir komutasına getirildi. İlk aşamada Rumeli'nin sağ ve sol kol alaybeyleri ile Köstendil, Tırhala, Yanya, Delvine, İlbasan, İskenderiye, Avlonya, Ohri, Alacahisar, Selanik, Dukakin, Prizrin, Üsküp ve Vulçitrın sancakbeyleri seferberlik kapsamında askerleri ile ilk görevlendirilenler olmuştu (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 477, s. 124; h. 590, s. 154; h. 616, s. 158; h. 819, s. 210; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 223, s. 73). Seferber edilen kuvvetlerden hızlı hareket etmeleri ve nevruzdan önce toplanma bölgesi olarak belirlenen Sofya'da bulunmaları istenmekteydi. Sancakbeyleri, bir neferin dahi geride bırakılmayıp tamamının bayrakları altında toplandıktan sonra ileri toplanma bölgelerine intikal etmeleri hususunda uyarıldı. Buna riayet etmeyenlerin cezalandırılarak alaybeylikleri, zeamet ve tımarlarının Mustafa Paşa'nın ilamıyla başkalarına verileceği hatırlatılmaktaydı. Seferberlik emrine uymayanların cezalandırılması hususunda ilamda bulunacak olan Mustafa Paşa'nın Rumeli haslarının gelirinin az olmasını ve nakit azlığını öne sürerek kendisinin de Hotin'e gitmekten imtina etmesi seferberlik uygulamasını baştan sorunlu hale getirmekteydi (BOA. AE.SAMD.III., 111/10903). Bu hususta üretilen çözüm paşanın kapı halkının seferberlikten muaf tutularak sadece eyalet askeri ile görev yerine hareket etmesi oldu. Mustafa Paşa'nın Hotin görevindeki isteksizliğinin üzerinde dikkatle durmak gerekir. Osmanlı sefer organizasyonları dikkate alındığında ordunun toplanması en başından beri her yönüyle zorlu bir süreç olagelmışti. Söz konusu seferberlik emri Hotin ile ilgili olduğunda seferber edilen kuvvetlerin toplama bölgelerine ulaşmalarını temin etmek daha da zorlaşıyordu. Bu isteksizliğin en önemli sebebi Hotin'in Osmanlı merkezine olan uzaklığı ve etrafından yalıtılmış olmasıydı.

İkinci aşamada kısmî seferberlik genel seferberliğe dönüştürülerek Rumeli sancaklarının ardından Anadolu sancakları da sürece dâhil edildi. Bu kapsamda Kütahya, Hüdavendigar, Kastamonu, Karesi, Bolu, Kengiri, Aydın, Menteşe, Hamid, Ankara, Sultanönü, Saruhan, Teke ve Karahisar-ı Sahib sancakları eyalet askeri ile Hotin Kalesi'nin yarım kalan inşa ve tamir faaliyetleri için görevlendirildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 633, s. 159; h. 710, s. 179; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 225, s. 74). Anadolu Beylerbeyi Yusuf Paşa görevlendirilen alaybeylerinin bir an önce askeri ile birlikte Gelibolu geçidini aşarak Hotin'e intikal etmelerini sağlayacaktı (BOA., C.AS., 871/37371). Rumeli ve Anadolu'dan seferber edilen eyalet askerlerinin tamamı Hotin muhafızı Abdi Paşa'nın emrine girecek ve onun uygun gördüğü hizmette bulunacaktı. Bir önceki sene seferber edilen eyalet askerleri Hotin'e vardığında sefer mevsimi sona ermiş ve çalışmak için yeterli vakit kalmamıştı. Bu husus dikkate alınarak 1714 senesi seferberlik faaliyetleri Şubat ayı gibi erken bir tarihte başlatılarak sefer mevsiminden önce eyalet askerlerinin hazır hale getirilmesi amaçlandı. İlk seferberlik emirlerinin ulaşmasının üzerinden bir ay geçmesine ve sefer mevsiminin yaklaşmasına rağmen görevlendirilen sancaklarda bir hareketlilik olmaması seferberlik emirlerinin daha sert bir dille tekrar gönderilmesine sebep oldu. Sertleşen dil ve ardı ardına gönderilen emirler neredeyse her seferberlik

döneminde kronikleşen bu soruna esaslı bir çözüm sunmaktan uzaktı. Nitekim Haziran ayının sonlarına gelmesine ve tüm uyarılara rağmen Abdi Paşa Rumeli sancakbeylerinin yanlarında pek az kimse ile görev yerlerine gelmelerinden dert yanyor, bir an önce geride kalanların hizmet yerlerinde hazır bulundurulmalarının temin edilmesini talep ediyordu. Rumeli eyaletinin seferberlik başarısı ortada iken faaliyetlerin iki ay daha geç başladığı Anadolu askerinden Haziran ayının sonlarına gelmesine rağmen Hotin’de bir ferdin dahi bulunmamasına şaşırırmamak gerekir (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 225, s. 74). Rumeli ve Anadolu eyaleti askerlerinden gerek sancaklarında gerekse yol üzerinde oyalananların buldukları yerlerden bir an önce harekete geçirilerek görev yerlerine ulaştırılması hususunda kadıların, mütesellimlerin, ayan-ı vilayet ve iş erlerinin el birliğiyle gayret göstermeleri bekleniyordu. Rumeli beylerbeyi Mustafa Paşa’ya emrindeki asker ile birlikte İsakçı üzerinden Hotin’e intikal etmesi bildirildi. Eflak ve Boğdan üzerinden intikal edilmesi ve bu suretle reyanın rencide edilmesi kesinlikle yasaklandı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 658, s. 163). Buna rağmen İsakçı geçidi yerine askerlerin ekseri Niğbolu ve Rusçuk’ta bulunan geçit ve iskeleler vasıtasıyla Eflak ve Boğdan arazisine girdi. Askerlerin geçiş güzergâhında bulunan köylerin reyası teaddî ve tecavüzler neticesinde arşiv vesikalarının diliyle “*perakende ve perişan*” oldu (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 226, s. 74). Bunun üzerine Vidin’den İsakçı’ya kadar uzanan Tuna Nehri sahillerinde bulunan görevliler teyakkuza geçirilerek askerlerin Eflak ve Boğdan üzerinden Hotin’e intikallerine rıza göstermemeleri istendi. Bilhassa iskele ve geçitlerde bulunan ve karşı kıyıya geçmek için kullanılan sefineler kontrol altında tutularak usulsüz geçişler önlenecekti.

Seferberlik faaliyetleri devam ederken bir yandan da garnizonda görevli askerlerin yoklaması yapıldı. Bu kapsamda Hotin muhafazasında bulunan Mısır askerinin Abdi Paşa’nın huzurunda yoklaması yapılarak mevcut olmayanların tespit edilmesi ve yoklama defterlerinin İstanbul’a gönderilmesi için çavuşlar emini Şeyh Mehmed görevlendirildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 648, s. 159). Mısır askerlerinin yoklamalarının tamamlanmasına müteakip Hotin Kalesi’ndeki muhafaza görevleri son bulacak ve zabıtları ile birlikte Mısır’a doğru yola çıkacaklardı (BOA. AE.SAMD.III, 200/19371). Yoklamaların yapılma maksadı görev yerinde bulunmayıp ulufe almaya devam edenlerin tespit edilerek beytülmalin zarara uğratılmasının önüne geçilmesiydi. Hotin Kalesi muhafazasında görevli oldukları halde izin almadan İstanbul’a dönen yeniçeriler bu duruma iyi bir örnek teşkil eder (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 743, s. 185). 20 Temmuz 1714 tarihinde Hotin muhafızı Abdi Paşa Mısır eyaletine görevlendirilirken yerine Rumeli beylerbeyi Mustafa Paşa getirildi⁷. 1713 ve 1714 senelerinde art arda Rumeli beylerbeyinin Hotin muhafızı

⁷ “Hotin Kalası muhafazası şartı ile Özi beylerbeyliğine ber vechi ilhak iş bu 1126 senesi Recebinin sekizinci gününde zabt etmek üzere sana inayet ve ihsanım olmakla” (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 860, 861, s. 227).

olarak tayin edilmesi hassas süreci devlet işlerinde tecrübe sahibi paşalarla yönetme düşüncesinin bir tezahürüydü. Abdi Paşa görev yeri Mısır'a sadece kendi kapı halkı ile gidecek, Hotin garnizonundan bir ferdi dahi götürmesine müsaade edilmeyecekti. Hotin muhafızı Mustafa Paşa'dan beklenen en büyük hizmet seferber edilen asker ile inşa ve tamir faaliyetlerinin nihayete erdirmesi idi. Lehistan ve Rusya ile barış halinin devamı için ilişkilerin anlaşma hükümlerine riayet edilerek sürdürülmesi de paşanın dikkat etmesi gereken diğer bir husustu. Hotin garnizonu ekim ayına gelinmesi ile yeniden kış tertiplenmesine geçti. Bu hususta Hotin muhafızı Mustafa Paşa'nın yanında kışlamak üzere Özi eyaleti ile Tırhala, Ankara, Bolu ve Kengiri sancaklarının alaybeyleri ve eyalet askeri görevlendirildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 493, s. 165; h. 502, s. 169). Rumeli ve Anadolu eyaletinden görevlendirilen diğer tüm sipahilere sancaklarına dönmek üzere izin verildi. Kış tertiplenmesinde görevlendirilen sancakların alaybeylerinden arta kalan tamir ve tahkim faaliyetlerinin kışın da devam ettirilmesi beklenmekteydi. Bu hususta alaybeyleri, görevlendirilen sipahilerin izin verilen diğer sancakların askerleri arasına karışarak firar etme ihtimalinin ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirleri almakla sorumlular. 1714 senesi sonlarında Hotin muhafazasına Damad Mehmed Paşa getirildi (BOA. C.AS., 116/5231).

Hotin Kalesi'nin Tamir ve İnşası

Hotin Kalesi'nin Osmanlı topraklarına ilhakını takiben Mayıs 1713 itibariyle kalenin eksiklerinin gözden geçirilerek tespit edilmesi ve bu eksiklerin giderilmesi kapsamında keşif yapması maksadıyla Ahmed Efendi nazır olarak, Ebubekir Efendi de bina emini olarak tayin edilmişti (BOA., A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1697, s. 417; BOA., D.BKL.d., 32338). 1713-1714 senelerinde Hotin Kalesi'nin tamiri ve ihtiyaçları doğrultusunda yeni birimlerin inşası, hendeklerin kazılması ve temizlenmesi için Anadolu ve Rumeli eyalet askerleri görevlendirilerek kapsamlı bir seferberlik başlatıldı. Osmanlılar Ruslarla sulh içinde bulunmalarının etkisiyle Hotin'in tamiri ve yeniden inşası ile ilgili çalışmaları geniş bir zaman aralığına yaydı. Tımarlı sipahilerin seferber edilerek iş gücüne dâhil edilmesi ile tamir ve inşa faaliyetlerinin geniş bir zaman aralığına yayılması hazine üzerinde oluşacak yükü hafifletmesi bakımından önemliydi. Nitelik gerektirmeyen ve basit kas gücüyle yürütülebilecek hendeklerin temizlenmesi, kazılması veya toprak çekilmesi gibi işler tımarlı sipahilerin kullanıldığı başlıca alanlardı (Gezer, 2019, s. 177). Osmanlı bağlısı Eflak ve Boğdan voyvodalıkları da kalenin modernizasyonunda aktif olarak görev aldı. Eflak voyvodası Konstantin'den, kapı halkından başka 1.000 nefer cerahor, 2.000 Eflaklı işçi, baltacı ve beraberinde ihtiyaç duyulan mühimmatı arabalarla birlikte Hotin'e getirerek inşa ve tamir faaliyetlerine katılması istendi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1755, s. 426). Boğdan voyvodası ise kapı halkından başka 1.000 nefer Boğdanlı işçi ve baltacı ile katılacak, tamir ve inşa faaliyetleri tamamlanana kadar da bölgeden ayrılmayacaktı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 119, h. 1756, s. 426). Cerahor ve işçi

ücretlerinin Eflak cizyesinden karşılanması kararlaştırıldı. Yapılan değerlendirmeler neticesinde voyvodanın Eflak'ın muhafazası için yerinde kalmasına ve toplanan işçi ve malzemelerin boyarlar vasıtası ile Hotin'e ulaştırılarak bina emini Ebubekir Efendiye teslim edilmesine karar verildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 3, s. 4; h. 65, s. 24).

Evliya Çelebi Hotin Kalesini büyük ve sağlam taşlardan yapılmış bir kale olarak tarif eder ve büyüklüğünü 1500 adım olarak belirtir. Peçevi de eserinde Hotin Kalesi'ni "*Boğdan hududunda ve bir küçük saray halinde*" tasvir eder (Peçevi, 1968, s. 461). Küçük bir kale olarak tarif edilen bu yapının Bartınlı İbrahim Hamdi'nin sert bir taş zemin üzerinde konumlanan ve kal'a-i atik olarak belirttiği eski kale olması kuvvetle muhtemeldir. Osmanlılar var olan kaleyi yeterli görmemiş olmalı ki "*Hotin Kal'ası mevzi'ne bir kal'a-i mu'azzama binâsının lüzûmü*" olduğunu düşünüyorlardı (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, s. 974). Bu kapsamda Hotin'in Osmanlı idaresine alınmasını takiben eski kaleyi de içine alacak yeni bir dış savunma hattının inşa edilmesine karar verildi. Nitekim bu düşünce Bartınlı İbrahim Hamdi'nin Atlas isimli eserinde geçen "*heybe gibi bir kal'a-i cedidi dahi olup*" ve "*mücedded bina olunmuş kal'anın*" ifadeleri ile desteklenmektedir (Bartınlı İbrahim Hamdi, vr. 275b). Bu esnada Nemçe'den bir itiraz geldiği ve buna mukabil aradaki sulhu bozmamak adına eski kalenin etrafına bir hisar çevrilererek daha sonra taşla tamamlandığı anlaşılır (Bartınlı İbrahim Hamdi, vr. 275b). Dönemin kaynaklarında müceddeden inşa edilen kale olarak bahsedilen yapının dış duvar veya hisarpeçe adı verilen koruyucu alçak duvar olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim arşiv vesikalarında Hotin'in varoşunu çevreleyen bir dış duvar ve şarampo çekilerek kalenin müstahkem bir hale getirildiği ifade edilir (BOA. AE.SAMD.III., 54/5380). Bu dış duvarın İstanbul, Temeşvar, İzvançe ve Uğrin adlarında dört giriş kapısı bulunmakta ve yedi tabyadan oluşmaktaydı. Kaleyi çevreleyen duvarın alçak ve tabyalarının düşmanı baskı altına almak için batarya ateşine imkân vermesi yeni istihkâmat tarzının inşa sürecinde dikkate alındığını gösterir. "*Hotin Kalasının bakiye ebniyesinin tetmim ve tekmili kuvve-i karibeye gelmekle*" ifadesinden 1714 senesi Temmuz ayına gelindiğinde inşa ve tamir faaliyetlerinde sona yaklaşıldığı anlaşılmaktadır (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 237, s. 78). Hotin Kalesi 1713 senesinde başlayan ve 1714 senesi sonunda nihayete erdirilen tamir ve inşa faaliyetleri sonucu güçlü bir yapıya dönüştürüldü (BOA. D.BKL.d., 32338).

Hotin Garnizonu

Osmanlıların Hotin garnizonunu teşkilinde kalede konuşlandığı askerî gücü tam olarak tespit edebilmek kaynaklardaki boşluklar bir yana aynı tarihlerde kaleme alınan vesikalarda belirtilen farklı sayılar sebebiyle de bir hayli zordur. Ancak kaynakların sunduğu veriler ışığında Osmanlı devlet aklının kalede konuşlandırmayı düşündüğü askerî güç hakkında birtakım değerlendirmeler yapılabilir. Hotin Kalesi'nin teslim alınmasını müteakip muhafaza için ihtiyaç duyulan eyalet askerinin kış tertiplenmesi kapsamında kalede kalmasına, diğerlerinin ise görev yerlerine dönmesine izin verildi. Bu kapsamda Hotin muhafazasında bulunmak üzere Özi eyaleti askeri, 200 adamı ile Hüdavendigâr sancağı mutasarrıfı Derviş Mehmed Paşa ve 3.000 Mısır askeri görevlendirildi (BOA. AE.SAMD.III., 157/15398; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 113, 114, s. 38).

Abdi Paşa'dan kaleyi teslim aldıktan sonra muhafazası için ihtiyaç duyulan yeniçeri, cebeci ve topçu sayısını bildirmesi istendi. Kapıkulları ile birlikte kalede istihdam edilmesi düşünülen yerli kullarının miktarını piyade ve süvari sınıfı olmak üzere ayrı ayrı belirtecek ve hangi bölgelerden hangi yöntemlerle temin edilmelerinin daha uygun olacağını da araştıracaktı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 59, s. 22). Böylece Hotin Kalesi'nde konuşlanacak ve garnizonu oluşturacak askerlerin temin kaynakları ve sınıfları hakkında çalışmalar başlamış oldu. Bununla birlikte kaleye konuşlandırılması düşünülen top miktarı ile tüfek, kurşun, fitil, barut ve diğer mühimmata dair cebecibaşı ve topçubaşı marifetiyle bir liste hazırlanıp arz edilecekti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 60, s. 22). Abdi Paşa muhafaza için yeniçeriler dışında 400 nefer cebeci, 300 nefer topçu ve 200 nefer toparabacıyı yeterli görmekteydi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 97, 98, 99, s. 23). Paşa, Bâbîâli'nin sahip olduğu kaygıları taşımakla birlikte Hotin'de fazla sayıda askeri kışlatmanın ve beslemenin olası zorluklarını göz önünde bulundurarak daha az sayıda neferin kışlaması talebinde bulundu. Lakin bu sayı yeterli görülmedi ve cebecilerin sayısının 700, topçuların sayısının ise 600 olması kararlaştırıldı.

Başlangıçta Hotin Kalesi'nde 7.260 olan Kapıkulu Ocağı'na mensup asker sayısı kış aylarının yaklaşması ile 5.004'e düşürüldü. Kapıkulu askerlerinin sayısının azaltılmasındaki önemli amillerden biri bu sayıda askerin Hotin'de barınmasını sağlayacak kışlaların bulunmamasıydı. Bu sebeple Hotin'de bulunan 800 nefer cebeci ve 700 nefer topçunun Kili'de, 260 nefer top arabacısının da İsakçı'da kışlamasına karar verildi. Bu askerlerin Hotin'e yakın bölgelerde konuşlandırılması oluşabilecek herhangi bir tehdiye karşı derhal harekete geçirilmeleri düşüncesinden kaynaklanmaktaydı. 1714 senesinde tehdit algısının ortadan kalkması ile bir ara Kili'de kışlayan topçu neferinin İstanbul'a, cebecilerin ise zabitleri ile birlikte İsmail kasabasına nakledilmesine karar verilse de bu karardan vazgeçildi. Moskov ve Lehistan ile devam eden sınır tanzim çalışmaları nihayete erdirilene kadar cebeci,

topçu ve toparabacıların buldukları yerlerde kalmalarına karar verildi (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 460, s. 118; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 729, 739, s. 179, 184; A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 278, s. 97).

Zağarcıbaşı Mehmed komutasında 3454 nefer yeniçeri, 700 nefer cebeci, 600 nefer topçu, 200 nefer toparabacı, 40 nefer humbaracı⁸ ve 10 nefer lağımçı olmak üzere toplamda 5004 kapıkulu askeri ise Hotin'de kışlayacak ve muhafaza görevine devam edecekti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 112, s. 38; BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 157, s. 47). Aynı tarihlerde Zağarcıbaşı Mehmed Efendi'ye gönderilen bir hükümde Hotin'de görevlendirilen 4.000 yeniçeriden bahsedilmesi bir önceki bahiste dile getirilen kaynakların güvenilirliği konusunu yeniden akla getirir. Yeniçerilerin dağınık halde bulduklarına ve bazılarının görev yerlerinde mevcut olmadıklarına dair alınan haberler sebebiyle yoklama yapılması da bir başka meseleyi gündeme getirir. Kâğıt üzerinde Hotin Kalesi'nde gösterilen neferlerin bir kısmının aslında görev yerlerinde bulunmadığı gerçeği ortaya çıkar (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 62, s. 23). 1713 senesi seferberlik faaliyetlerinde gösterdiği başarılarından dolayı Zağarcıbaşı Mehmed kul kethüdalığına terfi ettirilecek, Hotin Kalesi'ndeki görevinin önemi kendisine hatırlatılarak burada görevine devam etmesi istenecekti (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 416, s. 99). Kul kethüdası rütbesine haiz bir askerin Hotin Kalesi muhafazasında bulunan Yeniçerilerin başına tayin edilmesi kaleye atfedilen önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir. Nitekim kul kethüdaları XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra doğrudan Yeniçeri ağalığına terfi ettirilmekteydi (Özcan, 2019, s. 89).

Hotin'de görevlendirilen kapıkulu askeri sayısı aynı tarihlerde diğer hudut kaleleri ile kıyaslandığında oldukça fazlaydı. Aynı tarihlerde Belgrad Kalesi'nde 3.391 nefer dergâh-ı muallâm yeniçeri, cebeci, topçu ve top arabacısı bulunmaktaydı (BOA. MAD.d. 3139. s. 56). Osmanlı belgelerinin dili ile Hotin'in "*serhadd-i cedîd*" yani yeni hudut olarak tanımlanması oluşan sayısal fazlalığın sebeplerinden birisiydi. 1714 senesinde İstanbul'dan görevlendirilen kapıkulu yeniçerilerinin yanı sıra 345 nefer yerli yeniçerinin de Hotin garnizonunda görev yaptığı anlaşılmaktadır (BOA. D.BKL.d., 32338). Yerli yeniçerilerinin yanı sıra, yerli cebeci ve topçu neferlerinin de Hotin savunmasında yer aldığı bilinmektedir (BOA. D.BKL.d., 32338).

Abdi Paşa'dan Hotin garnizonunu oluştururken Kamanıçe nizamını esas alması istendi. Kamanıçe Kalesi'nde 2103 nefer yerli kulu bulunmaktaydı. Kalenin elden çıkması ile 2103 nefer yerli kulunun 508'i Bender, Kili, Akkerman ve Yanıkhisar gibi farklı kalelerde görevlendirilmişti. İlk iş olarak Kamanıçe garnizonundan bu kalelere

---

⁸ Humbaracıbaşının arzıyla Hotin'de bulunan 10 tımarlı humbaracı neferinin yerine 1714 senesi rûz-ı hızırından önce Köstendil, Alacahisar, Silistre ve Çirmen sancaklarından dokuz nefer tımarlı humbaracı ile bir nefer halifeleri tayin edilerek buradaki humbaracıların bir kısmı değiştirilmiş oldu (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 120, h. 496, 498, 499, ss. 125-126).

görevlendirilen 508 nefer yerli kulu Hotin garnizonuna çağrıldı. Geriye kalan 1577 nefer yerli kulu ise Abdi Paşa tarafından yapılacak tahrir ile kale garnizonuna dahil edilecekti. Bu kapsamda Abdi Paşa tarafından 1.025 nefer piyade, 552 nefer süvari olmak üzere toplamda 1.577 nefer yerli kulu Hotin garnizonuna kaydedildi (BOA. D.BKL.d. 32345). Böylece Hotin Kalesi'nde başlangıçta 508 olan yerli kulu sayısı 2.085 sayısına çıkarılmış oldu. Bunlardan 77 tanesi fârisândı ve günlük toplam ücretleri 1058 akçeye tekabül ediyordu (BOA. C.AS., 421/17473). 1714 senesinde Hotin muhafazasında bulunmak üzere Boğdan'dan kırk neferi piyade ve kırk neferi süvari olmak üzere toplamda seksen nefer "*cenge ve harbe kadir*" yerli kulu yazılması kararlaştırıldı (BOA. A.DVN.MHM.d, n. 122, h. 237, s. 78). Yerli kullarının Müslüman olanlar arasından seçilmesi, Boğdan askerinden veya ehli zimmîden olanların yazılmaması özellikle belirtildi. Gönüllü askerler de kale garnizonunun önemli parçasıydı. Seferberlik zamanlarında bu sayı daha da artmaktaydı. Nitekim 1714 senesi seferberlik faaliyetleri kapsamında gönüllü asker yazım faaliyeti yapılmıştı (BOA. AE.SAMD.III., 78/7830).

Osmanlılar yeni inşa ettikleri dış savunma duvarının emniyetini sağlamak adına İstanbul, İzvançe ve Temeşvar kapılarının her birine birer ağalık teşkil etti. İstanbul Kapısı için 120, İzvançe Kapısı için 100 ve Temeşvar Kapısı için 80 olmak üzere toplamda 300 azeb emniyet ve muhafaza ile görevlendirildi. Bu neferler yeni inşa edilen sur kapılarının ve iç kale ile dış duvar arasında kalan şaramponun emniyetinden sorumlu olacaktı. Hotin Kalesi'nde kadimden bulunan yerli azeb neferatı ile yeni tahrir edilecek neferan arasındaki denge gözetilerek mevaciplerinin aynı olmasına karar verildi. Buna mukabil ağa ve zabitlerinin yevmiyelerinin neferana göre ziyade olmasına da dikkat edildi. Kamanıçe Kalesi'nin kaybı ile Akkerman Kalesi'ne tabi Yanıkhisar palankasında görevlendirilen üç bölük 220 farisan neferi bu defa da Hotin muhafazası ile görevlendirildi. Yanıkhisar sakinleri palankanın Turla Nehri'nden Karadeniz boğazına kadar uzanan Kazak saldırılarına sürekli hedef teşkil etmesi ve nehir boyunca ahalinin mallarının gasp, kendilerinin de esir edilmesini gerekçe göstererek görevlendirilmenin iptalini talep ettiler (BOA. AE.SAMD.III., 70/7075). Bunun üzerine Hotin muhafazası ile görevlendirilen üç bölük farisan bu görevlerinden affedilerek buldukları yerde kalmalarına karar verildi. Hotin Kalesi'ndeki süvari ihtiyacı ise Lehistan'dan Hotin'e gelen Lipka Tatarlarından karşılandı.

Lipka Tatarları Hotin'de

Lipkalar, XIV. yüzyıldan itibaren Litvanya ve sonraları Lehistan'ın güneydoğu bölgelerinde yaşayan Tatarları ifade eder (Topaktaş, 2019, s. 158). Lehistan, XVII. yüzyılda Osmanlılarla giriştiği savaşlarda Leh topraklarında ilerleyen Osmanlı birliklerine kılavuzluk yapmaları ve istihbarat sağlamaları sebebiyle Lipkalara şüphleyle yaklaşmaya başlamıştı (Orhonlu, 2010, s. 67). Leh yöneticilerin menfi

tutumu ve daha önce kendilerine tanıdıkları birtakım hakları kaldırılması üzerine Lipkalar Osmanlı ülkesine göç etmeye başladı. Hotin'in Osmanlı idaresine alınması ile Lehistan'dan aileleri ile gelen Müslüman Lipka Tatarları kale varoşunun iki tarafında bulunan, Rumeli ve Anadolu eyaleti orduları yurtları olarak tarif edilen bölgedeki evlere iskân edildiler (BOA. D.BKL.d. 32369). Osmanlılar daha sonra içlerinden kılıca kadir olanları kale muhafazasında istihdam etti. Osmanlı askerî teşkilatında serhad kulu sınıfından sayılan ve genellikle sınır kaleleri ile askerî üs niteliği taşıyan önemli yerlerde istihdam edilen atlı askerlere fârisân denilmiştir (Özcan, 2020, s. 442). Hotin Kalesi'ndeki fârisân ihtiyacının bir kısmı Lipka taifesinden karşılanarak her 45-50 süvari neferinin başına bir ağa tayin edilmek suretiyle fârisân-ı evvel ve fârisân-ı hamîs bölükleri oluşturuldu. Babâli, Lipka Tatarlarının kale garnizonuna dâhil edilmesi ile iki fayda sağlamaktaydı. Bunlardan ilki bölgedeki Müslüman nüfusu arttırarak Ortodoks mezhebine mensup Rusya ve Boğdan arasında bir tampon oluşturmak, ikincisi ise diğer kalelerin garnizonlarından yapılacak personel kaydırmalarına gerek kalmadan nefer ihtiyacının karşılanması idi.

1713 ve 1714 senesinde üç farklı tahrirde toplamda 503 süvari neferi kale garnizonuna dâhil edildi. İlk tahrirde 6 bölük 295 nefer günlük toplam 4039 akçe ücretle, ikinci tahrirde 57 nefer fârisân-ı hamîs günlük toplam 765 akçe ücretle, üçüncü tahrirde 151 nefer farisan-ı evvel günlük toplam 2068 akçe ücretle kale garnizonunda istihdam edildi (BOA. D.BKL.d., 1249). Lipka Tatarlarından tahrir edilen neferlerin günlük ücretleri 13 akçeye tekabül ediyordu. Aynı tarihlerde farklı kaynaklardan temin edilip Hotin Kalesi muhafazası ile görevlendirilen süvari neferleri için de benzer bir ücret tarifesi uygulanıyordu. Kili'den Hotin'e nakledilen 77 fârisân neferi için günlük 13 akçelik bir ödeme yapılmaktaydı (BOA. C.AS., 421/17473). Farklı serhad kalelerinde görev yapan süvari neferleri için de benzer durum söz konusuydu. Nitekim Yanıkhisar palankasında görev yapan 220 fârisân neferinin günlük ücretlerinin toplamı 3017 akçeye tekabül ederken her nefere 13 akçelik bir ödeme yapılıyordu (BOA. AE.SAMD.III., 70/7075). Kalede konuşlu bulunan garnizonun personel kadrosu istenilen seviyeye ulaştığında yeni kaydedilecek neferlerin şartlarında birtakım değişikliklere gidilebiliyordu. Mustafa Paşa'nın Hotin muhafızı olarak görev yaptığı süre boyunca nefer yazımı için yapılan tahrirler bu duruma iyi bir örnek teşkil eder. Mustafa Paşa tarafından kale garnizonunda süvari neferi olarak görev yapmak üzere Lipka Tatarlarından 11 bölük teşkil edilerek 484 süvari neferi kale garnizonuna dâhil edildi. Beş bayraktan müteşekkil 220 süvari neferi Hotin Kalesi varoşunda Rumeli eyaleti orduları yurdu olarak bilinen mahalle yerleştirilirken, 231 nefer ise varoşun diğer yanına Anadolu eyaleti orduları yurdu olarak bilinen mahalle yerleştirildi. Bir bayraktan müteşekkil 33 nefer ise Akmesjid mahalline iskân edildi. 484 neferin günlük toplam ücretleri 6703 akçe olarak belirlendi. 11 nefer ağasına ikişer kile un ve beşer kile arpa ile neferatına birer kile un ile üçer kile arpa tayinat verilmesi kararlaştırıldı. Kale garnizonuna yeni yazılan Lipkalar daha önce kaydolan ve her bakımdan kendileri ile

aynı şartları taşıyan soydaşlarına kıyasla tayinatların düşük olması üzerine Mustafa Paşa'ya bir arzuhâl sundular. Kendilerinden önce gelen soydaşları ile aynı inayetlere mazhar olmayı ve bu şartlarda deftere kaydedilmeyi talep ediyorlardı. Aynı işe karşılık daha düşük bir tayinat bedelinin belirlenmesinin nefer üzerinde hayal kırıklığına sebep olduğu aşikârdı. Nefer ücretlerinin belirlenmesi ile Osmanlıların tehdit algısı arasında doğrusal bir bağlantı bulunmaktaydı. Hotin'in Osmanlı garnizonuna dönüştürülmesi sürecinde hasımları tarafından gelebilecek itirazlara karşı güçlü bir garnizonun elde bulundurulmasının önemini iyi kavrayan Osmanlılar, nefer ücretlerinin tayininde daha cömert davranmıştı. Hotin'de Osmanlı idaresinin tesis edilmesi ve tehdit algısının zayıflaması ile seferberlik kadrosundan barış kadrosuna geçildi. Bu durum nefer ücretlerine de yansdı ve fiyatlar aşağıya doğru indi.

Hotin miri ambarından zabıt ve neferler için verilen un ve arpa tayinatları da farklılık göstermekte ve tartışma konusu olmaktaydı. Zabıt ve nefer tayinatlarındaki farklılık aralarında bulunan hiyerarşinin bir gereği olarak değerlendirilebilir. Fakat aynı statüde bulunan zabıt ve neferler arasındaki tayin bedelleri de seneden seneye farklılık göstermekteydi. Nitekim Abdi Paşa zamanında yapılan tahrirde zabıt için miri ambardan kişi başı 5 kile, neferler için 3 kile un verilmesi kararlaştırılmışken bir sene sonra Mustafa Paşa tarafından yapılan tahrirde zabıt için 2 kile, neferler içinse 1 kile un yeterli görülmüştü. Asıl dikkat çekici olan iki tahrir arasında Abdi Paşa tarafından deftere kaydedilen bir nefer için miri ambardan 3 kile un tayinatı verilirken bir sene sonra Mustafa Paşa tarafından deftere kaydedilen bir zabıt için 2 kile un tayinatı verilmesidir. Hiyerarşide kendisinden alt statüde bulunan bir neferin daha fazla tayinat almasının zabıt üzerinde yarattığı etki de düşündürücüdür. Benzer farklılıklar arpa tayinatlarında da görülmekteydi. Tayinat bedellerinin azaltılmasında tasarruf tedbirleri ile birlikte düşünülmesi gereken diğer bir husus da kalenin çevresinden yalıtılmış olması ve civarında kendisini besleyecek yerleşim yerlerinin bulunmaması idi. Tüm bu şartlar düşünüldüğünde kale garnizonunda beslenecek nüfusun artışı ile tayinat bedellerinin azalması arasındaki ilişki ortaya çıkar. 1715 senesi baharına geldiğinde Lipka Tatarlarından tahrir edilen süvari neferi sayısı zabıtları ile birlikte 1343 sayısına ulaşmıştı. Hotin garnizonunda fârisân olarak görev yapan Lipka Tatarı sayısı 1734 senesine kadar farklı tarihlerde yapılan tahrirlerle 2198'e çıkarılmıştı (BOA. AE.SMHD.I., 8/574).

1725 senesinde kale muhafazasında piyade ve süvari sınıfına mensup 3.324 yerli neferi bulunmaktaydı (BOA. AE.SAMD.III., 109/10707; BOA. C.AS., 125/5583, 493/20580). Bâbiâli bu sayıda yerli kulu kale muhafazası için yeterli görüyor ve yoklamalarla mevcutların kontrol altında tutulmasını, azalanların yerine yenilerin yazılmasını elzem görüyordu. Nitekim 1729 senesine gelindiğinde yerli kulu sayısı çok cüzi bir azalma ile 3305 olarak kayıtlara geçecekti (BOA. C.AS., 410/16959; 109/4901). Hotin garnizonunda muhafaza ile görevlendirilen kapıkulu askerinin sayısı zamanla azalırken yerli kulu neferin sayısı ise artmıştır. 1723 senesinde kalede

bulunan humbaracı sayısı ona lağımçı sayısı ise beşe düşmüştü (BOA. AE.SAMD.III., 158/15470). 1737 senesinde kale garnizonunda görev yapan yeniçeri sayısı yine yüksek sayılabilecek bir rakam olan 2.376'ya tekabül ediyordu (BOA. C.AS., 629/26533). Hotin Kalesi'nin Osmanlı topraklarını ilhakını takiben 1713 ve 1714 senelerinde kale muhafazasında bulunan nefer sayısı 10.000'in üzerindeydi. Diğer serhad garnizonlarına göre oluşan bu sayısal fazlalık Osmanlıların tehdit algısıyla doğru orantılıydı.

Sonuç

Osmanlı Devleti, Kamanıçe Kalesi'nin kaybedilmesinin ardından Doğu Avrupa'daki bağılıları olan Eflak ve Boğdan'ı korumak ve Rusların Balkanlara ilerleyişine karşı bir set oluşturmak amacıyla 1713 senesinde Hotin Kalesi'ni savunma zincirine dahil etti. Kale, Osmanlı idaresine alınmasına müteakip iki sene sürecek kapsamlı bir seferberlik ile tamir ve yeniden inşa sürecinden geçirildi. Hotin'de Osmanlı idaresinin ve kale garnizonunun teşkili sürecini vezir rütbesine haiz olan Rumeli Beylerbeyi Abdi Paşa'nın ve bir sene sonra aynı göreve getirilen Mustafa Paşa'nın yürütmesi kaleye atfedilen önemi göstermesi bakımından değerlidir. Osmanlı Devleti Hotin Kalesi'ne nizam verilene kadar garnizonunu olabildiğince güçlü tutmaya çalıştı. Bu kapsamda ağırlıklı olarak kapıkulu askerleri tarafından oluşturulan ve tımarlı sipahiler ile yerli kulu neferi ile desteklenen bir garnizon teşkil edildi. 10.000'in üzerinde bir nefer kalenin muhafazası için konuşlandırıldı. Başlangıçta kalede bulunan kapıkullarının sayısı yerli kulu neferine göre oldukça fazlayken zamanla bu durum tersine dönmüş yerli kulu neferinin sayısı artarken kapıkulu askerlerinin sayısı azalmıştır. Lehistan'dan Hotin'e gelen Lipka Tatarları da Hotin Kalesi'nde istihdam edilmiş, süvari ihtiyacının önemi bir kısmı onlardan karşılanmıştı. Hotin Kalesi, Osmanlı serhaddinde bulunan kaleler ile kıyaslandığında garnizonunu oluşturan neferlerin fazlalığı ile diğerlerinden ayrışır. Bu ayrışma Hotin Kalesi'nin Osmanlı savunma stratejisinde sahip olduğu rolle doğru orantılıydı. Orta çağ kalesi görünümünde olan kale, varoşunu çevreleyen duvar ve top bataryası yerleştirmeye uygun tabyaları ile yeni istihkamat tarzına uygun bir hale getirilmeye çalışıldı. Edirne'den gönderilen top ve mühimmat ile kalenin ateş gücü arttırılmaya çalışıldı. Tüm bu çabalara rağmen Hotin Kalesi XVIII. yüzyılda Osmanlılar ile Ruslar arasında gerçekleşen üç savaşta da (1736-1739, 1768-1774 ve 1787-1792) teslim oldu. Kalenin teslim olması askerî değeri olmadığına işaret etmez. Nitekim Ruslar sefer planlaması yaparken Hotin Kalesi'nde bulunan Osmanlı garnizonunu tecrit etmek için önemli miktarda bir kuvvet ayırmak ve böylece gücünü bölmek zorunda kalmıştı. Ayrıca kale ileri toplanma ve üs bölgesi olarak kullanılması dolayısıyla elde bulundurana avantaj sağlamaktaydı. Hotin Kalesi 1812 Bükreş Antlaşması ile elden çıkana kadar yaklaşık bir asır süre ile Osmanlı savunma zincirinin önemli halkalarından birisini oluşturmuştur.

Hakem Deęerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Akyıldız, A. (2010). Şehremini. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 38, ss. 459-461). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aydın, M. (2017). Kaleler. G. Yıldız (Ed.), *Osmanlı askerî tarihi: Kara, deniz ve hava kuvvetleri 1792-1918* içinde. Timaş Yayınları.
- Bartl, P. (1998). XVII. yüzyılda ve XVIII. yüzyılın ilk yarısında Kazak Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu (K. Beydilli, Çev.). *İlmi Araştırmalar*, 6, 301-330.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Ali Emiri Ahmed I* (AE.SMHD.I. 87574). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Ali Emiri Ahmed III* (AE.SAMD.III. 201/19466, 111/10903, 200/19371, 54/5380, 157/15398, 78/7830, 70/7075, 109/10707, 158/15470). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Büyük Kale Kalemî Defteri* (D.BKL.d. 1249, 32245, 32496, 32338, 32369). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Cevdet Asker* (C.AS. 914/39469, 942/18417, 116/5231, 421/17473, 1095/48332, 871/37371, 125/5583, 493/20580, 410/16959, 109/4901, 629/26533). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Cevdet Hariciye* (C.HR. 183/9140). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Cevdet Timar* (C.TZ. 165/8216). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *İbnülemin Askeriye* (İE.AS. 62/5631). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Maliyeden Müdevver Defterler* (MAD.d. 3139). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Mühimme Defterleri* (A.DVN.MHM.d. 119, 120, 122, 123, 125). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (t.y.). *Nâme-i Hümayûn Defterleri* (A.DVNS.NMH.d. 6-180, 6-187). Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Gezer, Ö. (2019). Pasarofça Antlaşması'ndan sonra Habsburg sınırında Osmanlı askerî gücü: Niş Kalesi ve garnizonu örneği. *Harp ve sulh: 300. yılında Pasarofça Antlaşması sempozyumu bildirileri* içinde (ss. 171-182).
- Gezer, Ö. (2020). *Kale ve nefer: Habsburg serhaddinde Osmanlı askeri gücü (1699-1715)*. Kitap Yayınevi.
- Göynüklü Ahmed Efendi. (2019). *Târîh-i Göynüklü: Osmanlı tarihi 1123-1172 / 1711-1759* (S. Çolak & M. Aydar, Haz.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- İbrahim Hamdi. (t.y.). *Atlas* [El yazması]. Esad Efendi Koleksiyonu (No: 02044). Süleymaniye

Kütüphanesi, İstanbul.

- Murphey, R. (2007). *Osmanlı'da ordu ve savaş: 1500-1700*. (M. T. Akad, Çev.) Homer Kitabevi.
- Orhonlu, C. (2010). Lipkalar. *Journal of Turkology*, 16, 57-87.
- Özcan, A. (1989). Altı bölüm. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 2, s. 531). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özcan, A. (2019). Kul kethüdası. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Ek-2, ss. 89-90). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özcan, A. (2020). Fârisân. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Ek-1, s. 442). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Peçevi, İ. (1968). *Peçevi tarihi* (C. 1-2; M. Uraz, Haz.). Neşriyat Yurdu Yayınları.
- Savaş, A. İ. (2007). *Osmanlı diplomasisi*. 3 F Yayınları.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa. (2018). *Nusretnâme inceleme - metin (1106-1133 / 1695-1721)* (M. Topal, Haz.). Türkiye Bilimler Akademisi.
- Topaktaş, H. (2019). Lipkalar. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Ek-2, ss. 158-160). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Topsakal, İ. (2022). *Rusya tarihi*. Ötüken Neşriyat.
- Yeşil, F. (2021). Osmanlı-Rus harplerini (1710-1829) etkileyen faktörler üzerine. *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 99-116.

Extended Summary

During Russia's advance towards the Balkans, the Dniester River, where the Ottoman defense line before the Danube was established, was protected by the Khotyn and Bender fortresses. Russia, which took the Azov fortress from the Ottomans with the 1700 Istanbul Treaty, not only reached the Sea of Azov, but also came one step closer to reaching the Black Sea since the date it emerged as a state. The collapse of the border, which had been gradually built and fortified since the Mohács victory, caused a serious military weakness. The Ottoman Empire established new defense lines in order to overcome this weakness. At this point, the Khotyn fortress was positioned against both Poland and Russia in the defense line that the Ottoman Empire wanted to establish in the north. For this purpose, Khotyn was annexed to Ottoman territory, fortified with reconstruction and repair activities, and turned into an important resistance point with a strong garrison.

The taking of Khotyn under Ottoman rule and its transformation into an Ottoman garrison was a result of the idea of restoring the Ottoman defense line that had declined with the loss of Kamyanets Castle to its former position. A portion of the Ottoman soldiers mobilized for the Moscow Campaign, launched in 1713 to protect the gains of the Prut War and to ensure that the terms of the agreement were fulfilled by the Russians, were deployed to Khotyn with the return of the Azov fortress. The Ottomans, who considered that the garrison they had established on the border was not yet ready for its first test, did not want attention to be focused on Khotyn. For this reason, attempts were made to avoid behaviors that would disrupt peace with Russia and Poland as much as possible.

Following the annexation of the Khotyn fortress to Ottoman territory, it was decided to conduct an exploration in May 1713 to review and identify the castle's deficiencies and to eliminate these deficiencies. In 1713-1714, a comprehensive mobilization was initiated by assigning Anatolian and Rumelian provincial soldiers for the repair of Khotyn fortress, the construction of a new structure in line with the needs, and the digging and cleaning of moats. The fact that the low walls and bastions surrounding the castle allowed for battery fire against the enemy shows that the new fortification style was taken into consideration during the construction process. The number of Kapıkulu soldiers assigned to guard the castle was considerably higher compared to other border fortresses at the same time. The fact that Khotyn was defined as "serhadd-i cedit" (new border) in the language of Ottoman documents was one of the reasons for the numerical excess.

After Khotyn was taken under Ottoman rule, Muslim Lipka Tatars who came from Poland with their families were settled in houses on both sides of the castle suburb, in the area described as the dormitories of the Rumelian and Anatolian province

armies. The Ottomans later employed those among them who were worthy of the sword to guard the castle. Despite all these efforts, Khotyn Fortress surrendered in the 1736-1739, 1768-1774, and 1787-1792 Ottoman-Russian wars between the Ottomans and the Russians in the 18th century. The surrender of the fortress does not indicate that it has no military value. Indeed, the Russians had to allocate a significant amount of force to the Khotyn fortress while planning their campaign and thus divide their strength. In addition, the castle provided an advantage to the one who held it, as it was used as a forward gathering and base area.